

ÇOCUK HAKLARI
İNSAN HAKLARIDIR

Değerli çocuklar ve gençler hepinize merhaba.

Elinizdeki broşürün amacı siz değerli çocuklara ve gençlere sahip olduğunuz haklara dair bir bilgi vermektir.

Unutmamalısınız ki, "çocuklar küçük hakları olan küçük bireyler değildir." Çocukların büyüklerle eşit hakları vardır. Bu amaçla sizler için hem ülkemizde hem de bütün dünyada kabul edilmiş uluslar arası insan hakları belgeleri var. Bu belgelere göre, sizler bu haklarınıza sonradan değil doğduğunuz andan itibaren sahipsiniz.

Ayrıca sizler bu haklara sadece evinizde değil, sokakta, okulda, otobüste, parkta, sinemada ve aklınıza gelebilecek her yerde sahipsiniz. Siz bu haklara sadece kendi ülkenizde değil tüm dünyada sahipsiniz.

Hem ülkemizde hem de bütün dünyada kabul gören ve uluslar arası insan hakları belgelerinde yer alan bu haklara herkes saygı göstermelidir.

Bu haklar;

- Dünyanın her yerinde geçerlidir,
- Bu hakları kimse sizin elinizden alamaz, vazgeçiremez,
- Bu hakların hepsi eşit öneme sahiptir,
- Bu haklar birbiriyle bağlantılı ve ilişki içindedir.

Bu haklar 10 Aralık 1948'de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde ve 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alırlar. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Anayasası uyarınca çıkarılan kanunlarla da Türkiye bu hakları kabul etmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 18 yaşın altındaki tüm çocukların ve gençlerin haklarını özel olarak koruma altına almıştır.

ÇOCUKLARIN İNSAN HAKLARI

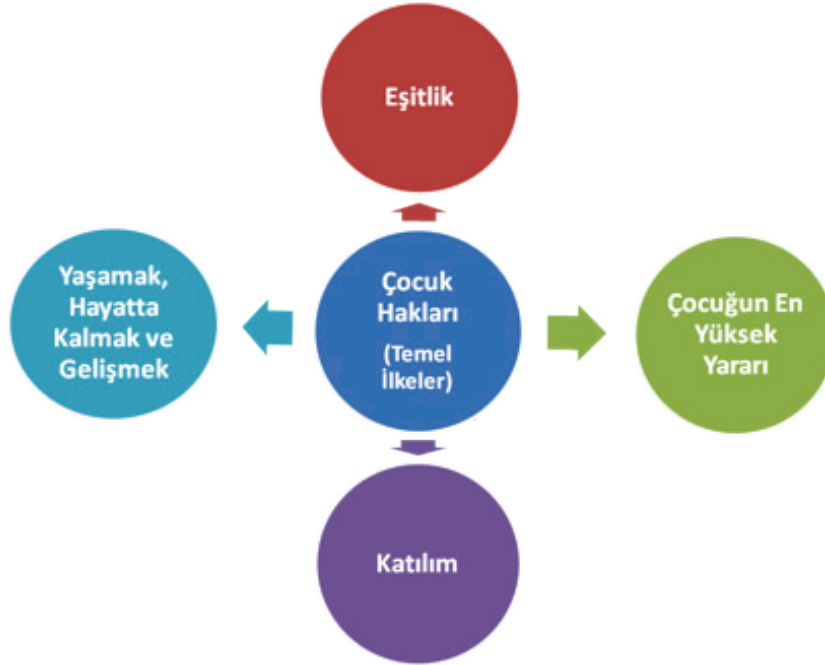
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18 yaşından küçük herkes çocuk olarak kabul edilmektedir.

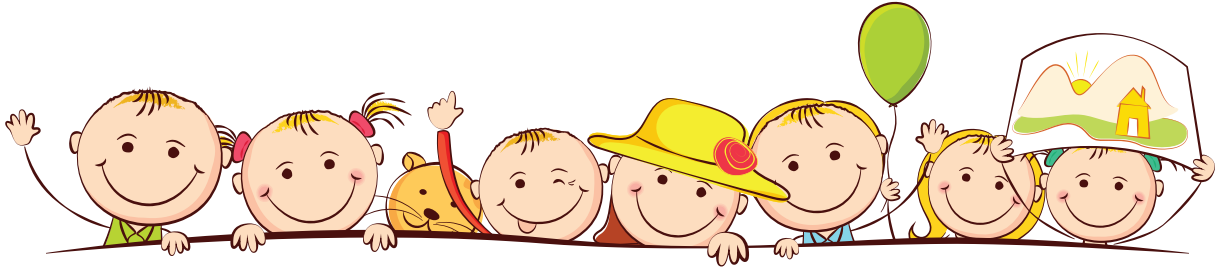
Başka bir şekilde ifade edecek olursak, 18 yaşın altındaki küçükler ve gençler çocuk olarak görülür ve hakları uluslar arası sözleşmelerle güvenceye alınmıştır.

Peki, nedir bu haklar? Neler çocuk hakları olarak görülmektedir? Bu haklar ne anlama gelmektedir?

Öncelikle sahip olduğunuz hakların bazı genel ilkeleri vardır: Eşitlik; Yüksek Yarar; Yaşamak, Hayatta Kalmak ve Gelişim; Katılım. İsterseniz önce bu dört genel ilkeyi açıklayarak başlayalım.

Eşitlik

Bütün çocuklar haklarda ve onurda eşittir. Bu şu anlama gelir;

- 1- Irk ve etnik köken bakımından eşitsiniz. Türk, Kürt, Yunan, Çerkez, Ermeni, Laz, Rum, Arap, İngiliz, Roman, Fransız, Alman vb. hangi halktan olursanız olun hepiniz eşitsiniz. Tüm halklardan çocuklar eşit haklara sahiptir.
- 2- Din ve inançlarınız bakımından eşitsiniz. Alevi, Sunni, Süryani, Müslüman, Hristiyan, Musevi, Keldani vb. bütün din ve inançlardaki çocuklar eşit haklara sahiptir.
- 3- Annenin, babanın kullandığı anadili sen de kullanabilirsin. Anadilini kullandığın için kimse seni ayıplayamaz.
- 4- Cinsiyet bakımından da eşitsiniz. Kız ve erkek çocuklar eşit haklara sahiptir.

- 5- Bir engeliniz olabilir. Göremiyor, konuşamıyor, duyamıyor, yürüyemiyor ya da diğerlerinden daha geç anlıyor olabilirsiniz.Bu durumlarda da sizler diğer çocuklarla eşit haklara sahipsiniz.
- 6- Devlet, belediye, okul, hastane, yurt ve benzeri diğer kurumlar size eşit şekilde davranmalıdır. Daha genel bir ifade ile büyükler size eşit davranmalıdır. Eğer böyle davranmazlarsa ayrımcılık yapmış olurlar. Tüm dünyada ve ülkemizde çocuklar arasında ayrımcılık yapmak yasaktır.

Çocukların En Yüksek Yararı

Yüksek yararın anlamı şudur; çocuklarla ilgili tüm faaliyetler, sizlerin en fazla yararlanabileceğiniz, sizin faydanıza olacak şekilde düzenlenmelidir.

Sizi ilgilendiren bir yasa yapılırken, devlet ve diğer kurumlar sizin en yüksek şekilde faydalanabileceğiniz şekilde yasa yapmalıdır. Örneğin yapılan yasalar sizin özgürlüklerinizi ve haklarınızı korumalıdır.

Devlet, aileniz veya size bakmakla sorumlu olan kişiler sizi korumalı, size yeterli barınma, yiyecek, giyecek sağlamalıdır.

Örneğin, okula gidiyorsunuz ve dersler alıyorsunuz. Devlet okulunuzda size ders verecek yeterli sayıda öğretmen bulundurmalıdır. Okuduğunuz ders kitapları sizin

anlayacağınız Őekilde olmalı ve sizin baŐarılı olmanızı sağlamalıdır. Ya da hastaneye gittiğinizde size bakacak yeterli sayıda doktor, hemŐire olmalıdır. Aldığınız sağlık hizmeti sizin sağlıklı bir Őekilde bűyűmenize yardımcı olmalıdır.

Yaşamak, Hayatta Kalmak ve GeliŐmek

Devlet ve aileniz sizin yaŐamanız ve sađlıklı bir Őekilde bűyűebilmeniz iŐin gereken her Őeyi yapmalıdır.

GeliŐmek, yaŐınınız ya da boyunuzun bűyűmesinden daha fazlasını ifade eder. Devlet, sizlerin bedensel, zihinsel ve toplumsal geliŐiminizi en doğru ve en sağlıklı biŐimde garanti altına almalıdır.

Aileniz sizin yaŐamanızdan, hayatta kalmanızdan ve geliŐiminizden birinci derecede sorumludur. Devlet bu sűreŐte ailenize her tűrlű desteđi vermelidir.

Katılım

Sizi ilgilendiren her konuda, her tűrlű faaliyete, karara ve sűrece katılıp gűrűŐlerinizi ifade edebilirsiniz. Devlet, aileniz ve diđer bűyűkler sizi ilgilendiren konularda, faaliyetlere, kararlara ve sűreŐlere katılıp gűrűŐlerinizi belirtmeniz iŐin gereken kolaylıkları sađlamak durumundadır.

Sizlerle ilgili genel politikalar belirlenirken, ailenizde sizinle ilgili bir karar alınırken, karar alma sürecinde katılabilir ve düşüncelerini ifade edebilirsiniz. İçinde yaşadığınız çevrenin korunması ve sağlıklı bir çevrenin devam edebilmesi için çalışmalar yapılırken büyükler sizin de fikirlerini almak durumundadır.

Ayrıca eğitim aldığınız okullarda sizlerle ilgili tüm kararlara katılıp okul idaresine, mdrnze, müdür yardımcınıza ve ğretmenlerinize görüşlerini belirtebilirsiniz. Karar alınırken sizin görüşleriniz de dikkate alınmalıdır. Gazeteler, televizyonlar, radyolar internetteki web siteleri sizlerle ilgili konularda sizin görüşlerine yer vermelidir.

ocuk Haklarının Sizin için Anlamı Nedir?

Haklarınızla ilgili bu kitapıta yazılanları okurken kendi kendinize sorabilirsiniz: Bu hakların benim için pratik bir anlamı var mı? Ben bu hakları gündelik hayatımda kullanabilir miyim? Bu sorulara verilebilecek tek bir cevap vardır: EVET!

Sizlerin sahip olduğu bu haklar her Őeyden önce temel ihtiyaçlarınızı karşılamanızı sağlar. Bu haklara sizin ihtiyaçlarınızı karşılayan haklar ya da **temin hakları** denir.

İkincisi bu haklar sizleri dayak ve hakaret gibi kötü muamelelerden korur. Bunlara da **koruyucu haklar** denir.

Üçüncüsü sizin kendinizi ifade edebilmeniz ve kendinizle ilgili süreçlere katılmanızla ilgilidir. Bu haklara da **katılım hakları** denir.

Bu haklar arasında hiçbir öncelik sıralaması yoktur. Hepsinin sizler için eşit şekilde sağlanması gerekir. Bu haklar birbiriyle ilişki içindedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesindeki Hak Çeşitleri

Temin Edici ya da İhtiyaçlarınızı Karşılaman Haklar

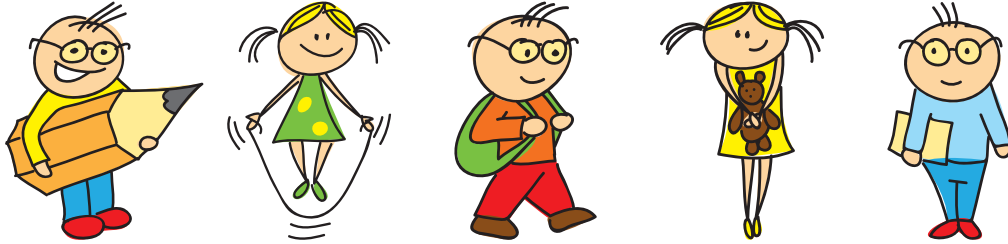
Bazı temel ihtiyaçlara ve hizmetlere erişmenizle ve bunlara sahip olmanızla ilgili haklardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Bütün çocukların aileleriyle ya da onlara en iyi bakacak kişilerle olma hakkı vardır.
- Bütün çocukların yeterli yiyecek ve temiz su hakları vardır.
- Bütün çocukların yeterli yaşam koşullarına sahip olma hakları vardır.
- Bütün çocukların sağlık hizmeti alma hakları vardır.
- Engelli (fiziksel veya zihinsel) çocukların özel bakım ve eğitim hakları vardır.
- Bütün çocukların oyun hakları vardır.
- Bütün çocukların ücretsiz eğitim hakları vardır. Bu hak sizin anadilinizi ve inançlarınızı öğrenme ve buna göre eğitim alma hakkını da içerir.

Koruyucu Haklar

Bu haklar sizleri ayrımcılıktan, dayak, hakaret, cinsel istismar ve sömürü, zorla çalıştırma gibi kötü muamelelerden korur. Eğer çocuklar olarak kurullarla ve kanunlarla ilgili bir sorunuz olursa, sizin kendinizi savunmanıza yardımcı olur.

- Bütün çocukların güvende olma, zarar görmeme ve ihmal edilmeme hakları vardır.
- Çocuklar, ucuz emek gücü veya asker olarak kullanılamazlar. Çocuk işçiliği yasaktır.
- Bütün çocukların şiddete, hakarete, ayrımcılığa karşı korunma hakları vardır.
- Bütün çocukların cinsel istismar ve sömürüye karşı korunma hakları vardır.

Eğer yasalarla ve kurallarla bir sorunuz olursa;

- Size destek ve yardımcı olacak bir yasal danışmana, avukata ulaşma hakkınız vardır.
- Yetkililer derhal sizi ve ailenizi, anlayabileceğiniz bir biçimde ve dille bilgilendirmek zorundadır.
- Size destek olacak bir sosyal hizmet uzmanından destek alma hakkınız vardır.
- Sizinle çocuklar için özel eğitim almış polisler ve kamu görevlileri ilgilenmek zorundadır.
- Sizin için hazırlanmış özel bir hukuk sistemine erişim hakkınız vardır.
- Size verilecek her türlü destek, ekonomik durumunuz uygun değilse ücretsiz olmak zorundadır.
- Size yönelik bir insan hakkı ihlali olursa, bu durumu ailenize, öğretmeninize, sivil insan hakları örgütlerine (İHD, Gündem Çocuk Derneği gibi), Barolara (Baro Çocuk

Hakları Merkezi gibi), Sendikalara (Eğitim Sen gibi), Türkiye İnsan Hakları Kurumu'na bildirip yardım isteyebilirsiniz.

Katılım Hakları

- Bütün çocuklar kendi anadillerini konuşabilmeli ve kendi din ve inançlarını, kültürlerini uygulayabilmelidirler.
- Bütün çocuklar fikirlerini açıklayabilmeli ve fikirlerini açıklamak için toplanabilmelidir.
- Bütün çocukların anlayabilecekleri bir biçimde ve dilde kendileriyle ilgili konularda bilgilendirilme hakkı vardır.
- Bütün çocukların kendileriyle ilgili kararlara ve süreçlere katılıp görüşlerini özgürce ifade etme hakkı vardır.

EK 1: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ'NİN ÖZETİ

Önsözün Özeti

Genel Kurul, insanlık ailesinin tüm üyelerinde bulunan onuru ve onların eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu, insan haklarının hukuk düzeyinde korunması gerektiğini, uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmeyi özendirmenin temel bir zorunluluk olduğunu göz önüne alır. Birleşmiş Milletler halkları; temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların eşitliğine olan inançlarını bir kere daha belirtmişlerdir. Sosyal gelişmeyi sağlamaya, daha iyi yaşam düzeyi ve daha geniş özgürlük alanı oluşturmaya karar vermişler ve insan haklarını, bu hakların ortak anlayışını geliştirmeye söz vermişlerdir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

1. Bütün insanlar özgürdür, haklara ve onura sahip olmak bakımından eşittirler. Birbirlerine kardeşlik anlayışı ile davranmalıdırlar.
2. Herkes ırk, renk, cinsiyet,dil, din, gibi ayrımlar gözetilmeksizin eşittir.
3. Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.
4. Hiç kimsenin seni kölelik veya kulluk altında bulundurma hakkı olmadığı gibi, senin de bir başkasını kölelik veya kulluk altında bulundurma hakkın yoktur.
5. Hiç kimsenin sana işkence yapma ya da kötü davranma hakkı yoktur.
6. Herkesin hukuk önünde eşit muamele görme hakkı vardır.
7. Herkes, yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin herkese eşit uygulanmalıdır.
8. Herkesin hakları çiğnendiği zaman yasal yardım için başvuruda bulunma hakkı vardır.
9. Kimsenin seni keyfi olarak gözaltına almaya, tutuklamaya veya kendi ülkenden kovmaya hakkı yoktur.
10. Herkesin bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı vardır.

11. Bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından suçluluğu hakkında kesin olarak karar verilene kadar herkes masum sayılır.
12. Herkes, kendisine zarar verildiği takdirde, yardım isteme hakkına sahiptir; fakat geçerli bir nedeni olmadan kimse evinize giremez, mektuplarını açamaz veya sizi veya ailenizi rahatsız edemez.
13. Herkesin istediği gibi seyahat etme hakkı vardır.
14. Herkesin zulüm veya zulüm tehlikesi altında başka ülkelere sığınma ve korunma isteme hakkı vardır.
- 15 Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır. Eğer isterseniz hiç kimse sizin başka bir ülke vatandaşı olmanızı engelleyemez.
16. Herkesin evlenme ve aile sahibi olma hakkı vardır.
17. Herkesin mal ve mülk edinme hakkı vardır.
- 18 Herkesin kendi dinini uygulama ve ibadet etme ve isterse dinini değiştirme hakkı vardır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Bakanlar Kurulu'nun 06.04.1949 tarih ve 3/9119 sayılı kararı ile 27.05.1949 tarihinden itibaren yürürlüğe konmuştur.

Bakanlar Kurulu kararında bildirgenin okullarda ve diğer eğitim kurumlarında okutulması özellikle belirtilmiştir.

EK 2: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŐMESİNİN ÖZETİ

Sözleşmenin baŐlangıç metninin özeti:

Birleşmiş Milletler Őartı, Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirisine atıf yapılarak, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu Şekilde geliŐebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayıŐ ortamı içindeki bir aile çevresi içinde yetiŐmesinin gerekli olduğunu teslim ederek, 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi ve 20 Kasım 1959'da kabul edilen BM Çocuk Hakları Bildirisi, BM Uluslar arası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 23. ve 24. Maddeleri, BM Uluslar arası Ekonomik Sosyal ve Kùltürel Haklar SözleŐmesinin 10. maddesi dikkate alınarak çocuğun korunması

ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi gereğince dikkate alarak, her ülkede özellikle gelişmekte olan ülkelerde bulunan çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslar arası işbirliğinin taşıdığı önemin farkında olarak sözleşme hazırlanmış ve imzalanmıştır.

Madde 1 : 18 yaşından küçük olan herkes çocuktur.

Madde 2 : Bütün çocuklar haklara ve onura sahip olmak bakımından eşittir. Çocuklar arasında ayrımcılık yapılamaz.

Madde 3 : Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

Madde 4 : Devletler bu sözleşmedeki hakların uygulanmasını sağlamak zorundadırlar.

Madde 5 : Devletler çocuğun yetiştirilmesi konusunda ana-baba ve aileye saygı göstermek zorundadır.

Madde 6 : Bütün çocukların yaşama, hayatta kalma ve gelişim hakkı vardır.

Madde 7 : Bütün çocukların bir isme, vatandaşlığa, anne-babasını bilme ve onlar tarafından bakılmaya hakkı vardır.

- Madde 8** : Bütün çocukların bir kimliğe sahip olma hakkı vardır.
- Madde 9** : Ailenizden ayrı kalırsanız, ailenizle iletişim kurma hakkınız vardır.
- Madde 10** : Anneniz ve babanızla ayrı devletlerde yaşamaya başlarsanız, ailenizin yanına gitme hakkınız vardır.
- Madde 11** : Kimse sizi yasadışı olarak tutamaz, ülke dışına çıkaramaz veya kaçıramaz.
- Madde 12** : Bütün çocuklar kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini özgürce ifade edebilme hakkına sahiptir.
- Madde 13** : Bütün çocuklar kendileriyle ilgili konularda yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla kendini ifade edebilir ve bilgi alabilir.
- Madde 14** : Bütün çocukların düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı vardır. Devletler buna saygı göstermelidir.
- Madde 15** : Bütün çocukların dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüğü vardır.

- Madde 16** : Bütün çocukların özel yaşantı, onur ve itibar hakkı vardır. Kimse buna keyfi ya da haksız bir şekilde dokunamaz.
- Madde 17** : Bütün çocuklar kendileriyle ilgili bilgilere ve medyaya erişim hakkı vardır. Bu anadillerinde olabilir. Azınlık çocuklarının haklarına özen gösterilmelidir.
- Madde 18** : Ana ve Babalar çocuklarının yetiştirilmesinde eşit sorumluluğa sahiptir.
- Madde 19** : Devletler, çocukları her türlü suiistimal ve ihmale karşı korumalıdır.
- Madde 20** : Ailesinden yoksun kalan çocukların özel olarak korunmaya hakkı vardır.
- Madde 21** : Alinizden yoksun kaldıysanız bir başka aile sizi evlat edinebilir. Ancak bu konudaki her türlü işlem, devletinizin gözetimi ve kontrolü tarafından yapılır.
- Madde 22** : Mülteci bir çocuk iseniz yani başka bir ülkeden zorunlu olarak göç ettiyseniz, size özel korunma sağlanmalıdır.
- Madde 23** : Fiziksel veya zihinsel bir engeliniz varsa, devlet size özel koruma sağlamalıdır.

- Madde 24** : Bütün çocukların koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmeti almaya hakkı vardır.
- Madde 25** : Koruma, bakım ve tedavi altındaki çocukların durumu düzenli olarak kontrol edilir. Devlet bu konuda gereken özeni göstermelidir.
- Madde 26** : Bütün çocukların sosyal güvenlik hakkı vardır.
- Madde 27** : Bütün çocukların yaşayabilmesi için gerekli yaşam standardına sahip olma hakkı vardır.
- Madde 28** : Bütün çocukların eğitim almaya hakkı vardır. İlköğretim parasızdır.
- Madde 29** : Çocukların aldığı eğitim, çocukların haklarına, kültürüne saygılı olmalıdır.
- Madde 30** : Azınlıkların ve yerli halkların çocukları kendi dillerini kullanma, dinlerini ve kültürlerini öğrenip yaşama hakkına sahiptir.
- Madde 31** : Bütün çocukların oyun oynamaya ve eğlenmeye hakları vardır.
- Madde 32** : Bütün çocukların her türlü tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunmaya hakkı vardır.

- Madde 33** : Bütün çocukların uyuşturucu ve zararlı maddelerden korunmaya hakkı vardır. Çocuklar bu maddelerin üretiminde ve kaçırılmasında kullanılamaz. Devlet bu konuda birinci derecede sorumludur.
- Madde 34** : Bütün çocukların her türlü cinsel sömürüye karşı korunmaya hakkı vardır.
- Madde 35** : Bütün çocukların kaçırılmaya, satılmaya ve çocuk ticaretine karşı korunma hakkı vardır.
- Madde 36** : Bütün çocukların her türlü sömürüye karşı korunma hakkı vardır.
- Madde 37** : Bütün çocukların işkence, kötü-muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı vardır. Özgürlükten yoksun bırakılan çocuklara karşı devletin yükümlülükleri vardır.

- Madde 38** : Onbeş yaşın altında çocuklar, silahlı çatışmalara ve savaşa katılamazlar, asker olamazlar.
- Madde 39** : Devletler bu sözleşmedeki hakları ihlal edilen çocukları koruma altına almalı, onları toplumla yeniden bütünleştirmeli, sağlığına kavuşturmalı ve parasız eğitim almasını sağlamalıdır.
- Madde 40** : Kanunlarla ve kurallarla sorun yaşayan çocuklar ve gençlere ayrı bir adalet sistemi uygulanmalıdır.
- Madde 41** : Bu sözleşmedeki haklar, diğer belgelerdeki hakları geğersi kılmaz.
- Madde 42-45:** Bu sözleşmenin uygulanmasında büyükler ve devletler birinci derecede sorumludur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye tarafından 4058 sayılı kanunla onaylanmış olup, Bakanlar Kurulu'nun 23.12.1994 tarih ve 94/6423 sayılı kararı ile 04.05.1995 tarihinden itibaren yürürlüğe konmuştur.

